

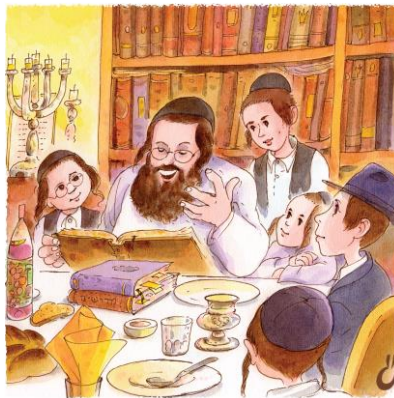
אספרה שמך לאחי

פרשת וירא

מחשבה להשתדך אתם, כי היו אנשים ישרים, וכאשר חברו אשכול, ⁶בנה עיר, נצנצה בו רוח הקודש, כי למקום ההוא קרא נחל אשכול, על אדות האשכול אשר פרתו משם בני ישראל, כששלחו את המרגלים בצאתם ממצרים.

אברהם אבינו מתייעץ עם חבריו

כשציוה הקב"ה לאברהם שימול את עצמו, הלך להתייעץ עם חבריו, ולא שחס וחלילה הסתפק אם לקיים את גזירת ה' אלא הלך להתייעץ ⁷אם ימול את עצמו בצנעה או בפרהסיא, וכל אחד מהם השיא לו עצה אחרת, ענר אמר; מאחר שאתה זקן בן תשעים ותשע שנה מה ראית להכניס עצמך לתוך סכנה, ואשכול אמר לו; אם תעשה דבר זה תעשה לעצמך הרבה אויבים ולא תוכל להילחם עמהם, אבל ממרא אמר לו; האל שהציל אותך מאור כשדים, כשנמרוד הפיל אותך בכבשן האש, והוא אשר הושיעך מידי ארבעה המלכים אף על פי שכלי זיינם היה עצום, ואף הקינה אותך בזמן הרעב הגדול שהיה בארץ כנען, אם עשה לך נפלאות כאלו, הרי עליך לשמוע בקול מצוותו בכל אופן, ולעשותה בפרהסיא כדי שיראו העולם, וימולו אחריך.

ויבא וישב באילני ממרא אשר בחברון

אמנם על אף שהחליט לעשות את המצוה של המילה בפרסום, לא רצה להיכנס ⁸לסכנה מיותרת, שהרי יתכן שירגישו המלכים אשר נלחם בם או קצתם, שנימול עם בני ביתו, ובהיותם כואבים מהמילה יבאו עליהם בטח ויכום, ומלבד זה גם ללא הסכנה, הרי צריך שיישאר לו אחד שיוכל לשרת אותם אחר המילה בעודם חולים, על

1אָחַד הָיָה אַבְרָהָם

אברהם אבינו יחיד היה בעולם באמונתו בה', ומאז שהכיר את בוראו, וראה את העולם טועה באמונה, ומזוהם בעבודת אלילים, לא נח ולא שקט, אלא נסע מכפר לכפר הלך מעיר לעיר, התנווד ממדינה למדינה, סבל חרפות רעב, הסתכן בגופו ובנפשו, נלחם מלחמות, עמד בנסיונות שיבר את צלמי אביו וירד לכבשן האש, אך למען הפיץ דעת השם והכרת אלוקים, על פני כל הארץ, נעשה לו נס ניצל מכבשן האש, ²יצא לחרן והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא, ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שהחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים להפיץ את אמונת ה' בעולם.

החברים של אברהם אבינו

ארבעה צדיקים גרו בקרית ארבע, אברהם אבינו, ועוד שלשה חביריו ואהביו בעלי בריתו, שהם ענר אשכול בני ארפכשד, ואחיהם ³ממרא, ועל שם ⁴ארבעה הצדיקים נקרא קרית ארבע, גם ⁵בנותיהם היו צדקניות, ואברהם אבינו היה לו

1 יחזקאל לג

2 רמב"ם עבודת כוכבים פ"א

3 ב"י י"ד פסוק י"ג כתוב: סמרא האמרי אחי אשכול ואחי ענר והם בעלי ברית אברם, ובטעמא דקרא בשם ספר הישר פ' נח דענר ואשכול היו בני ארפכשד, אבל סמרא שהיה אמורי אולי היה אח סאם.

4 רבה נ"ח ד'

5 הפעלות לשלמה נ"ר רפאל שלמה לאנאדו דרוש ב' לנישואין

6 גפשו דוד וטבל"י כ"י שולח

7 דעת זקנים סבעלי התוספות י"ח א'

8 עקדת יצחק שער י"ט

אספרה שמך לאח

פרשת וירא

אליעזר ולא מצא, אמר אברהם: אי אפשר להאמין לעבד! יצא אברהם וישב פתח האוהל לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו. אמר הקב"ה למלאכי השרת, בואו ונבקר את החולה, שמדת גמילות חסדים גדולה לפני, וכשיצא אברהם לראות אם יש אורחים, ראה שהקב"ה עומד בפתח, הקב"ה בא לבקר את החולה, ושאל בשלומו.

גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה

הנה¹⁶ כעת זכה לגילויי שכניה באופן נעלה ביותר מה שלא זכה לזה עד המילה כי אחר המילה השיג נבואה שלימה, שלא היה ראוי לכך עד שנימול, עם כל זה, כשראה אברהם שלושה אנשים, הבין שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכניה, ומנין ידע הלכה זאת, כי¹⁷ גופו של אברהם אבינו היה כל כך מקודש עד שהיו אבריו רצים מעצמם לעשות רצון הבורא, לכך משהרגיש אברהם כי רגליו נמשכות מאליהן ורצות לקראת האורחים אפילו כשהשכניה אצלו, הבין מתוך זה שזוהי ההלכה, שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכניה, ולכן ביקש רשות מה' ומיד רץ לקראת האורחים, אלא שהם לא היו אנשים, הם היו¹⁸ המלאכים מיכאל גבריאל ורפאל, אחד נדמה לו כמוכר פת, ואחד נדמה לו כדמות ספן, ואחד נדמה לו כדמות ערבי, וירץ לקראתם, וקראם להכנס, אך קודם שיכנסו, אמר להביא מעט מים לרחוץ רגליהם, כי חשב שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם, ולא רצה להכניס ע"ז בביתו.

לדעת הישכם אהבים את ה'

אברהם¹⁹ אבינו נטע אילן ובה היה בודק את האורחים, והיה יודע מי הוא דבוק בה', ומי דבוק בעבודה זרה, כי מי שהיה דבוק בה' היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו, ועושה עליו צל נאה, ומי שהיה דבוק בעבודה זרה, היו ענפי האילן

זה החליטו אברהם אבינו עם ממרא בן בריתו, והסכימה דעתם שיביא את אהלו אצלו, ושם ילווהו וישרתוהו, אחר המילה, וכן עשה, ובזכות עצתו הנכונה של ממרא זכה שנגלה הקב"ה לאברהם אבינו בחלקו, ככתוב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מְרָא.

9 וְכִרְוֹת עֲמוּ הַבְּרִית

מצוות המילה עצמה קיים אברהם אבינו בירושלים¹⁰ במקום המקדש,¹¹ באותו יום שנצטוו בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה בגבורת השמש, בחצי היום, בעשור לחדש, ביום הכפורים נמול אֶבְרָהָם וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנוֹ, שלח אברהם וקרא לשם בן נח,¹² שנולד מהול, ומל את בשר ערלתו של ישמעאל בנו, וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בְּיַת וּמְקַנְתַּי קָסָף מֵאֵת בְּנֵי נֶכֶד נִמְלְוּ אִתּוֹ, ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עונותיהם של ישראל, ובאותו מקום שנמול אברהם ונשאר דמו, שם נבנה המזבח, ולכך כתוב וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ, ולבסוף גם¹³ ענר אשכול וממרא מלו עצמם.

והוא ישב פתח האהל כחם היום

אחר שאברהם אבינו מל את עצמו, הלך להינפש בחברון באלוני ממרא, ביום שלישי למילתו, שהנימול חלוש ביותר, לא רצה הקב"ה להטריחו באורחים, מה עשה הקב"ה?¹⁴ נקב חור אחד מתוך הגיהינום והרתיח את העולם, ונמנעו אנשים לצאת מביתם, ולא היה לו לאברהם אורחים, אבל אברהם אבינו השתוקק לאורחים,¹⁵ אמר לו לאליעזר קום ותראה בשוק אם יש אורחים, יצא

9 אמר לכניו וסי יסול אותי אמר אתה בעצמך סיד נטל אברהם סכין והיה אוחז בערלתו ובה לחתוך והיה סתירה שהיה זקן מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו והיה אברהם חותך עני' נחמיה ט' אתה ה' האלקים אשר בחרת באברהם וגו' וברות לו הברית אין כתיב כאן אלא וברות עמו סלסל שהיה הקב"ה אוחז בו (רבה סט ט)

10 פרקי דרבי אליעזר פרק כח בביאור הרד"ל

11 רש"י י"ז כג

12 רש"י ה' ל"ב

13 רבה ב"ח ד'

14 מדר"א כ"ט

15 בס' כ"ו:

16 אור החיים

17 עולם חסד יבנה עמוד קליה, בשם רבי נתן אדלר

18 ב"ר ס"ח ט'

19 זתר ק"ב ע"ב

אספרה שמך לאח

פרשת וירא

שנתחזה לפר נעלם, וכיון שכבר לא היה זמן לחפש פר אחר, הוצרך אברהם לברוא פר שלישי על ידי ספר יצירה, כדי שלא יצטער בסעודת אורחים, שאם היה חוזר אל המקנה היה עובר זמן הסעודה, ולכן כתוב וַיִּבֶן הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה, שהוא עצמו עשה אותו ובראו.

מַהְרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֶלֶת לוֹשִׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת:

אברהם אמר לשרה למהר ולאפות, ואכן אפתה שרה לחם רב, שיהיה להם גם צדה לדרך, ולכן אפתה²² תשע סאין, שלש סאה קמח לפת, ושלש סולת למאכל שעושים בקדרה, ושלש לעוגות של מיני מתיקה [שיעור שעושים הפרשת חלה הוא נקרא "עשרון" ושלש סאה הוא כשיעור עשר פעמים של הפרשת חלה]. והנה שרה אמנו שמעה, שאברהם אומר לה לקחת קמח, אמרה שרה אני אקח סלת שזה יותר נקי ומשובח.

עיניה צרה באורחים

אומרים²³ חכמינו, שמכאן אנו רואים שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש,²⁴ ואף שרה אמנו בוודאי כיוונה לטובת האורחים להאכילם יפה שיהיה טעים וטוב, בכל זאת המוסיף גורע, כי דרך העולם שאם מכינים לאורח באופן מוגזם יותר מהכוחות, אזי אחר כך מתרשל מלהכניס שוב אורחים מחמת שצריך להרבות, ולכן עיקר חביבות מצות הכנסת אורחים מי שרוצה לקיימה, לקרא לאורח ולתת לו, כמו מה שהכין לעצמו,

22 רבה סיח י"ב
23 ב"מ פ"ז

24 ע"פ האהבת שלום ובאר סיים חיים, ועיין רש"י על במדבר פרק כט פסוק לו בשם מדרש רבי תנחומא לסדה תורה דרך ארץ שמי שיש לו אכסניא יום ראשון סאכילו פסוסות למחר סאכילו דגים למחר סאכילו בעור בהמה למחר סאכילו קטניות למחר סאכילו ידק פוחת והולך כפרי החג ע"כ. משמע שצד צריך להיות הסדר, וביאר ר' ישראל סלאנטער ביאור נפלא שכשמוגיע אורח לאחד ביום ראשון הוא עושה לו ברוך הבא גדול ומאכילו דברים יקרים לכבוד האורח כי האורח עדיין אינו רגיל בבית הבעל הבית אבל כל יום ויום שהולך אדרבה הוא נעשה חלק מהבית ויודע כבר הסדר וכיון שהוא כבר חלק מהבית כמעט חלק מהמשפחה אין נותנים לו דברים סיוחדים אלא מתמטט והולך כל יום עד שנותנים לו כשאר בני הבית וזה סימן ליותר התקרבות והתקשורת וכך הוא אצל פרי החג שכל יום ויום מתמטטים והולכים כיון שאנו יותר בהתקרבות ובתקשורת להרבונו של עולם (בצל הקודש עמוד קצ"ו)

מסתלקים מעליו, והענפים היו עולים למעלה, אז ידע אברהם שזה עובד ע"ז והיה מזהירו ולא הרפה ממנו עד שנתאחד באמונת הקב"ה.

מי יתן טהור מטמא

כמו כן מי שהיה טהור היה האילן מקבלו, ומי שהיה טמא לא היה מקבלו, אז ידע אברהם, והיה מטוהר אותו במים. מעיין מים היה תחת אותו האילן, ומי שהיה צריך טבילה, מיד היו המים עולים אליו, והאילן הסתלק ענפיו, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך לטבול מיד, ואם האיש היה טמא טומאה חמורה היו המים מתייבשים, ידע אברהם שצריך להמתין שבעה ימים, ואח"כ יטבול. ולכן כעת שהמלאכים הגיעו אליו, רצה לבדקם ואמר להם להישען תחת העץ.

וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי

אברהם אבינו²⁰ אמר לשרה לעשות להם סעודה גדולה, ואברהם הלך אל הבקר עם ישמעאל בנו ליטול שלשה פרים ממקנה שלו, והנה הלך אחריו בסתר מלאך רפאל, ולאחר שנטל אברהם ב' פרים ונתן ביד הנער להוליכן, ורצה לקחת עוד את הפר השלישי, התחפש המלאך רפאל ונדמה לפניו, לפר שלישי, חשוב ומשובח, וכשרצה אברהם לקחתו, היה הפר נשמט ובורח מעט מעט, והיה רודף אחריו עד שהוליכו למערת המכפלה, אֲשֶׁר לְפָנֵי מִמְרָא,²¹ שהיה גר בחברון, כשהגיע לשם, נפתח פתח המערה והפר נכנס, ונכנס אברהם אחריו, ומצא שם את אדם הראשון וחווה שוכבים על המטות ישנים, ונרות דולקות עליהן, וריח טוב עליהם כריח ניחוח, וחמד להיות שם קבורתו.

ויבן הבקר אשר עשה

אחרי שראה כל זה, מיד נמסר הפר מאליו ביד אברהם, ולקחו חזרה לאוהלו, אך כאשר הגיע לאוהלו לא מצא אלא שנים, כי מלאך רפאל

20 פרקי דרבי אליעזר פרק לה. חסד לאברהם עין משפט נהר נ"א
21 פרק י"ג פסוק י"ח

אספורה שמך לאח.

פרשת וירא

אברהם אבינו היה עומד ומשמש את האורחים והכיר בהם שהם לא אנשים פשוטים, אמנם הוא ראה שהם אוכלים, ואמרו ²⁷חז"ל; כל האומר לא אכלו מלאכי השרת עם אברהם אבינו עליו השלום, לא אמר כלום, אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שטרך בשבילם, פתח להם הקב"ה את פיהם ואכלו, ולכך נאמר והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. ²⁸בכל זאת אברהם ראה והכיר בהם, וכששמע את הבשורה שלשנה הבאה יוולד לו בן האמין ושמח, אבל שרה אמנו היתה באהל ולא ראתה אותם, והנה שומעת שהם מבשרים כאלו דברים פלאיים, ²⁹עבר וחלף על מחשבתה איזה מחשבה לא טובה, של צחוק, כמו עוף הפורח ברגע אחד, ומיד דחתה ורחקה את המחשבה הזאת ולא רצתה בה חלילה. אך אף על פי כן לא טוב הדבר הזה. אמנם מחשבה קלה כזאת גם האדם עצמו לא מרגיש בזה בלא התבוננות ולא ידע מזה כלל ויחשוב שלא עלתה על מחשבתו מחשבה הזאת, ושרה חשבה שאין זה חטא כלל לכן כשאברהם הוכיחה היתה מתנצלת לאמר שלא צחקה. כי להיפך הרי היתה יראה ממחשבה זאת אבל אברהם אמר לה. לא כי צחקת, כי גם זה נחשב לצחוק שגם זה לא טוב לצדיק שיעבור על מחשבתו ויפרח איזה מחשבה לא טובה, רק צריך להזדכך ולטהר את המחשבה בזיכוך גדול וטהור בלי שום סיג.

מעשה סדום

המכסה אני מאברהם אשר אני עשה

ה' יתברך אמר; ³⁰דבר גדול אני עתיד לעשות, וכי איני מגיד לאברהם אוהבי? ואכן, כשנגלה הקב"ה ושלשה מלאכים על אברהם אבינו, התחיל מבשר אותו על לידת יצחק, ואח"כ הגיד לו את מעשה

ובוודאי האורח הוא לא בהמה ושו, שיצטרך לאכול עד אין שיעור.

מדה כנגד מדה

אברהם אבינו היה עומד ומשמש לאורחים, ואף שהיה חולה וסבל ייסורים קשים, והגם שהיה לאברהם מספיק עבדים ועובדים אף על פי כן הטריח אברהם אבינו את עצמו, כל כך היתה המצוה חביבה עליו.

ועל הכל קיבל שכר מדה כנגד מדה, אמנם ²⁵כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, ולכן, בזכות; וְאֵל הַבְּקָר כֶּךָ אֲבָרְהָם. זכו בני ישראל לאכול בשר השלו, כנאמר וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת ה' וַיִּגְזַ שְׁלוֹיִם. ובזכות וַיִּקַּח חֲמֵאָה וְחָלְבַ. זכו לאכילת המן ארבעים שנה במדבר שנאמר הַנְּי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. ובזכות וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ, זכו בני ישראל ונאמר למשה; הַנְּי עֹמֵד לְפָנַי שָׁם עַל הַצּוּר וְגו', ובזכות מצוות הליווי; וְאֲבָרְהָם הֵלַךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם, זכו לעמוד אש וענו; וְה' הֵלַךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם וְגו'. אבל מה שאמר אברהם, ונעשה על ידי שליח, גם בני ישראל קבלו על ידי שליח, אברהם אמר; יִקַּח נָא מֵעֵט מִיָּם, נאמר למשה וְהִכִּיתָ בַצּוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם.

בני ²⁶ישראל זכו שניתן להם הבאר במדבר ארבעים שנה בזכות אברהם, והבאר התגלגלה והלכה עם ישראל בכל מקום שהלכו, וכשקרה במדבר שישראל חטאו ועשו עבירות, התעכבה הבאר מים, ולא נתן מימיו עד שהתלמידי חכמים בקשו והתפללו, ואמרו; עָלֵי בְּאֵר בְּזִכּוֹת אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, עד שקבל ה' תפלתם ועלתה הבאר.

ותצחק שרה בקרבה

27 תנא דבי אליהו רבה פרק יב

28 רשב"י

29 נעם אלימלך

30 פרקי דרבי אליעזר פרק כה, ובפני הדל. ויקרא רבה פ"ד ה' ספורנו, רשב"י, ספר הישר.

אספרה שמך לאח.

פרשת וירא

אמרו חז"ל³² ארבעה דיינים היו בסדום; שקראי, שקרוראי, זיפאי, ומצלי דינא, כולם שמותיים מעידים עליהם שהם שקרנים זייפנים ורמאים, וכך חקקו את חוקיהם; מי שהלך וקצץ אוזן של חמור חבירו, במקום שישלם, אמרו לבעל החמור, תנהו לו, עד שתצמח אזנו... מי שפצעו חבירו, אמרו לו, תן לו שכרו שהקיז לך דם... מי שעבר בגשר נותן ארבעה זהובים, ומי שלא השתמש בגשר, אלא עבר במים נותן שמנה זוזים... פעם אחת נזדמן לשם כובס אחד אמרו לו תן ארבעה זוזים, על שעברת בגשר, אמר להם; אני עברתי במים, אמרו לו אם כן תן שמנה, וכיון שלא רצה לתת פצעו אותו, בא לפני הדיינים להתלונן, אמרו לו תן שכר שהקיזו לך דם, ושמונה זהובים שעברת במים...

אליעזר עבד אברהם נזדמן שם, פצעוהו, ובא לפני הדיין, אמר לו הדיין תן לו שכרו שהקיז לך דם לרפואה, לקח אליעזר אבן גדולה, וזרק על הדיין ועשה לו חור בראשו וזב דם רב ממנו, ואמר להדיין תשלם לי בעד הקזת הדם שעשיתי לך ואז יהיה לי לשלם בעד המכה שלי.

פעם היתה שם חתונה הלך אליעזר על החתונה להיות אורח אף בלתי קרוא, והתיישב בסוף השלחן שאל אותו חבירו היושב על ידו, מאיזה צד אתה, של החתן או הכלה, ומי קרא לך שתבוא לסעודה, אמר לו אליעזר, הלא אתה הזמנת אותי לחתונה! כששמע האיש דברי אליעזר, מיד עזב והלך לו, ורץ מהרה מהאולם כי פחד שלא ישמעו שהוא הזמין את אליעזר.

התיישב אליעזר שוב פעם אצל איזה איש אחר והאיש הזה גם כן שאל את אליעזר מי הזמין אותך על החתונה הזו, ואליעזר ענה גם לו אותה התשובה, הלא אתה הזמנת אותי לחתונה! גם האיש הזה ברח והלך לו, כי פחד שיחייבו אותו לשלם בעד סעודת החתונה, יען שהוא מזמין

סדום, שהם רשעים, ושולח את שליחיו להפכה, ולמה אמר לו שניהם יחד, כי מדרך העולם שכל מי שרוצה לדבר עם חברו דבר שהוא לא כל כך טוב, ובפרט דבר שהוא בשבילו גנאי, מתחיל קודם בדבר טוב.

כששמע אברהם על הגזירה שנגזרה על סדום, התחיל אברהם לבקש ולהתחנן לפניו: רבון העולמים, וכי קמות רשע כן מות צדיק הרי יתכן שיש שם צדיקים, אמר לו הקב"ה: אברהם, בזכות צדיק אסלח לסדום, אם אמצא בסדום חמשים צדיקים אסלח לה על כל עונותיו. התחיל מבקש ומתחנן לפניו עד שבא לעשרה.

גאון שבַעַת לַחֵם

עיר³¹ קטנה היתה ושמה סדום, אנשי סדום היו עשירי העולם, הארץ שהיו יושבים עליה היתה טובה ושמנה, כל מה שצריך בעולם היה יוצא ממנה! זהב היו מוציאים ממנו, בשעה שהיה אדם יוצא ומבקש לקנות ירק, היה אומר לעבדו, צא וקנה לי ירק באיסור (מין מטבע), היה הולך לקנות לו ירק, וכשהבעה"ב היה משכשכו במים לנקותו, היה מוצא במעט עפר שבירק "זהב". כסף היו מוציאים ממנה, אבנים טובות היו מוציאים ממנה, לחם היו מוציאים ממנה, אלא שרשעים היו ולא בטחו בצל יוצרם אלא על רוב עשרם, כי העושר דוחה את בעליו מיראת שמים, אנשי סדום לא חסו על כבוד קונם, לתת אוכל לאורח ולגר, ואף למכור בכסף לא רצו, וחתכו את כל האילנות ממקום גדול פירותיהם ולמעלה, והניחו רק גזעם בארץ, כדי שלא ימצאו האורחים מקום ליזון בפירות אילן של הפקר, ושלא יהיו מסורין אפילו לעוף השמים. והיו שותלים אילנות עושי פירות בגנות ופרדסים מסובבים בגדר, כדי שיהיה להם לעצמם, ויהיו נשמרים שלא ישלחו בהם יד.

32 סנהדרין קט.

31 פי זקוקין דנורא על תבאיר כ"ט את י. וההמשך ספרי דר"א שם

אספורה שמך לאח-

פרשת וירא

מדוכדך ברחוב העיר, שלא היה איש מאספו הביתה, והיה מוכרח ללון ברחוב, ועגמה נפשה עליו, ומפני גודל עגמת נפשה על העני סיכנה בעצמה לעבור על גזירת אנשי העיר, מה עשתה? בכל יום כשהיתה יוצאת לשאוב מים, היתה נותנת בכד שלה מכל מזון ביתה, ובבואה אל מקום העני ותוציא את הלחם מכדה ותתן לעני ואכל, ככה עשתה לו ימים רבים, ויתמהו כל אנשי סדום ועמורה על האיש ההוא, מדוע ואיך הוא חי ברעב ימים רבים, ויאמר איש אל רעהו אין זה יכול להיות שהוא חי כך, ומוכרח כי אוכל הוא, כי לא יוכל האדם לחיות מן הרעב ימים רבים כאשר חי זה ופניו לא סרו, ויתחבאו שלשה אנשים במקום מושב העני ההוא בסתר, לדעת מי יביא הלחם לאיש ההוא לאכול, ותצא פלוטית בת לוט כדרכה לשאוב מים ותתן את הלחם בכד המים ותלך לשאוב מים, ותט אל מקום האיש העני ותוציא את הלחם מכדה ותתן לעני ויאכל, ויראו שלשת האנשים את הדבר ויצאו מן המקום אשר התחבאו שמה, ויתפשו את פלוטית ואת הלחם ביד העני ההוא, ויקחו את פלוטית ויביאו אותה לפני שופטיהם, ויאמרו כזאת וכזאת עשתה, והיא אשר כלכלה את האיש ההוא בלחם, על כן לא מת ימים רבים, עתה דברו לנו מה משפט האשה הזאת על אשר עברה את דתינו!

זעקת ריבה אחת הופכת עיר שלמה

ויתקבצו כל אנשי סדום ועמורה ויבעירו אש ברחוב העיר ויביאו את האשה וישליכוה באש, וכשהשליכוה אמרה: רבון כל העולמים עשה משפטי ודיני מאנשי סדום! ועלתה צעקתה לפני כסא הכבוד, באותה שעה אמר הקב"ה ארדה נא ואראה, אם כצעקת הנערה הזאת עשו אנשי סדום, ועומדים במרדס אעשה אותם קָלָה, אהפוך יסודותיה למעלה ופניה למטה, ואם רוצים לשוב בתשובה הרי הם זכאים לפני ואכפר להם.

לוט שהיה הולך עם אברהם אבינו עליו השלום, למד מדרכיו וממעשיו הטובים, ומה עשה אברהם

אורחים, וכך עשה אליעזר לכל האורחים שישבו על יד השלחן הזה, עד שכולם ברחו, התיישב אליעזר על יד שלחן אחר התחיל אליעזר לאכול ואכל כמעט את כל הסעודה.

בעיר סדום היה להם מטה, שקראו לזה מטת סדום, שכל אורח שבא אצלם השכיבוהו עליה והיה, אם האורח היה יותר ארוך מהמטה, קצצו לו חלק מהרגלים, ואם היה קצר מהמטה, מתחו אותו והאריכו את האורח, עד שיהיה ישר עם המטה, אמרו גם כן לאליעזר שינוח על המטה, אמר להם אליעזר: מיום שנפטרה שרה גברתי, נדרתי נדר שלא לישן במטה.

ושלֹת השֶקֶט הִיָּה לָהּ וּלְבָנוֹתֶיהָ

הקימו עליהם שופטים שופטי שקר, וכל אורח וגר שהיו נכנסים לסדום היו עושקים בדינם הַמְעַנֶּת, ולוקחים ממנו המעות ומוציאין אותם ערומים. והיו אנשי סדום יושבים בטח, שאנן ושלוה, בלי פחד מלחמה מכל סביבותם, והיו שבעים בכל תבואות הארץ, ולא החזיקו ידם בפת לחם לעני ולאביון.

וַיֵּד עֲנִי וְאֲבִיוֹן לֹא הֶחְזִיקָה

הכריזו בסדום ואמרו: **כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני ואביון ישרף באש!** וכשבא אצלם אורח עני שמקבץ נדבות לא רצה אף אחד לתת לו לחם, אבל מטבע הם כן נתנו לו, רק שכל אחד כתב את שמו על המטבע שנתן לו, והיות שלא רצו לתת לו לחם, קרה שעל פי רוב מת העני מרעב, וכשמת העני באו כל אלה שנתנו לו מטבע, ולקחו את שלהם.

פְּלוֹטִית בַּת לוֹט

בְּתוֹ של לוט היה שמה פְּלוֹטִית, ונקראה כך כי נולדה ללוט, כשפלטו והצילו ה' מידי אמרפל וחביריו ע"י אברהם, והיתה בת עשרים ושש, ונשואה לאחד מגדולי סדום, וראתה עני אחד

אספורה שמך לאח.

פרשת וירא

ההרים לעוררם, וכיון שלא חזרו בהם, נחתם גזר דינם. ובכן כשעלה עמוד השחר החזיקו המלאכים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו והוציאו אותם מחוץ לעיר. ואמר להם: אל תביטו לאחורכם שהרי ירדה שכינתו של הקב"ה להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, אשתו של לוט שנקראה עירית, נכמרו רחמה על בנותיה הנשואות שנשארו בסדום, והביטה לאחוריה לראות אם הולכות אחריה אם לא, וראתה אחוריה השכינה ונעשית נציב מלח. והרואה³⁴ אשתו של לוט מברך שתים, עליה אומר: בא"י אמ"ה דיין האמת, ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים:

אבינו עליו השלום? בנה ביתו נגד חָךְן וכל מי שהוא נכנס ויצא לְחָךְן, היה מקבלו ונותן לו מאכלו ומשקהו, ואומר לו: אחד הוא האלקים בעולם! ולכן כשבא לוט לסדום כך היה עושה, וכיון שהכריזו אנשי סדום ואמרו: כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני ולאביון ישרף באש! היה מתיירא מאנשי העיר מלעשות ביום ועשה בלילה.

ולוט ישב בשער סדום, ולמה היה יושב בשער סדום שאותו היום מנוהו עליהם לשופט, והנה ראה שני מלאכים מהלכים ברחוב העיר והיה סבור שהם אורחי הארץ, רץ לקראתם בערב ואמר להם בואו ולינו בתוך ביתי, ואכלו ושתו ולכו לדרככם לשלום, ולא קבלו האנשים עליהם כדי לאכותו עד שיטרח להכניסם, והפציר בהם מאד, והחזיק בידם שלא ברצונם והכניס אותם לתוך ביתו.

ראה אותם אחד מאנשי העיר ורץ והגיד לכל אנשי העיר, ונקבצו כולם כמנהגם ויקראו אל לוט ויאמרו לו: איפה האנשים אשר באו אליך? הוציאים אלינו ונייסרם בייסורים ועונשים. אבל לוט מסר נפשו על האורחים, יצא אליהם והדלת סגר אחוריו ודבר אתם יפה שלא להרע לאורחים, ולא קבלו עליהם אנשי העיר, ואמרו: האחד בא לגור ונעשה דיין, עכשיו נרע לך יותר מהאורחים, ויבקשו ממנו שיפתח הדלת, וכשלא רצה נגשו לשבור את הדלת. מה עשו להם המלאכים? שלחו ידם והביאו את לוט הביתה ואת הדלת סגרו, ואת האנשים שהיו פתח הבית הכו אותם בעורון מקטן ועד גדול, והרשעים האלה אף שהיו מוכים בסנורים טרחו למצוא הפתח כדי לשבור הדלת עד שנלאו. והיה לוט מליץ עליהם טובות, כל הלילה, ורצה ללמד עליהם סנגוריא, אבל גזר דינם כבר נחתם,

³³חמישים ושתים שנה, היה הקב"ה מעיד באנשי סדום שיחזרו בתשובה, והיה מזעזע עליהם את

34 שו"ע אורח חיים סימן ר"ח

33 תנחומא וירא י'